

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 maja 2021 roku

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział XV Cywilny- Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Brygida Łagodzińska

po rozpoznaniu w dniu 28 maja 2021 w Poznaniu

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa (...) SA z siedzibą w B.

przeciwko M. H.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez powoda

od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu

z dnia 22 stycznia 2021 roku

sygn. akt IC 1935/20

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że w punkcie 1. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2 904,52 zł (dwa tysiące dziewięćset cztery złote pięćdziesiąt dwa grosze) z umownymi odsetkami za opóźnienie w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie:

- od kwoty 258,79 zł od dnia 3 sierpnia 2020 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 września 2020 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 października 2020 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 listopada 2020 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 grudnia 2020 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 stycznia 2021 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 lutego 2021 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 marca 2021 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 kwietnia 2021 roku do dnia zapłaty,
- od kwoty 293,97 zł od dnia 3 maja 2021 roku do dnia zapłaty,

II. w pozostałej części apelację oddala;

III. kosztami postępowania apelacyjnego obciąża powoda w zakresie przez niego poniesionym.

Brygida Łagodzińska

UZASADNIENIE

Powód (...) SA z siedzibą w B. wniósł o zasądzenie od pozwanego M. H. kwoty 19 109,88 zł wraz z umownymi odsetkami za opóźnienie równymi dwukrotności wysokości odsetek ustawowym za opóźnienie od dnia 8 lipca 2020 r. do dnia zapłaty i kosztami procesu według norm przepisanych, w tym kosztami zastępstwa procesowego wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia orzeczenia.

Strona pozwana nie zajęła stanowiska w sprawie.

Wyrokiem zaocznym z dnia 22 stycznia 2021 r. Sąd Rejonowy Poznań – Grunwald i Jeżyce w Poznaniu:

1. zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1 728,64 zł wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie w wysokości odsetek maksymalnych:

- a) od kwoty 258,79 zł od dnia 3 sierpnia 2020 r. do dnia zapłaty;
- b) od kwoty 293,97 zł od dnia 3 września 2020 r. do dnia zapłaty;
- c) od kwoty 293,97 zł od dnia 3 października 2020 r. do dnia zapłaty;
- d) od kwoty 293,97 zł od dnia 3 listopada 2020 r. do dnia zapłaty;
- e) od kwoty 293,97 zł od dnia 3 grudnia 2020 r. do dnia zapłaty;
- f) od kwoty 293,97 zł od dnia 3 stycznia 2021 r. do dnia zapłaty;

2. w pozostałym zakresie oddalił powództwo;

3. kosztami procesu obciążył pozwanego w 46 %, a powoda w 54 % i na tej podstawie zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 415,53 zł.

Apelację od tego wyroku wniósł powód, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, zaskarżając go w części oddalającej powództwo w punkcie 2. oraz w zakresie kosztów postępowania.

Zaskarżonemu rozstrzygnięciu zarzucił naruszenie:

- art. 353¹ k.c. w zw. z art. 65 § 2 k.c., polegającego na nieuzasadnionej interpretacji zapisów umowy pożyczki łączącej strony, skutkujące w konsekwencji nieuzasadnionym przyjęciem przez Sąd I instancji, że wypowiedzenie umowy pożyczki było bezskuteczne, a roszczenie nie jest wymagalne;

- art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim, poprzez przyjęcie, że wysokość prowizji oraz wynagrodzenia za usługę (...) zawarte w umowie pożyczki łączącej strony jest rażąco wygórowana oraz kształtuje prawa i obowiązki strony pozwanej w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszając jego interesy, podczas gdy powyższe zapisy nie przekraczają limitu kosztów pozaodsetkowych określonego w art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim i są zgodne z obowiązującym stanem prawnym;

- art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z pkt 8.1. i 4.1. umowy pożyczki, poprzez ustalenie stanu faktycznego w sposób sprzeczny z zebrany w sprawie materiałem dowodowym i dowolną interpretacją zapisów umowy pożyczki w postaci odjęcia od wysokości rat części kwoty za prowizję i wynagrodzenie za usługę (...), podczas gdy takiej możliwości nie przewidywała umowa pożyczki, a w konsekwencji przyjęcie, że nie doszło do skutecznego wypowiedzenia umowy pożyczki, a roszczenie dochodzone pozwem nie jest wymagalne;

- art. 3 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 232 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c., poprzez nieuzasadnioną odmowę przyjęcia przez Sąd I instancji za udowodnioną okoliczność udowodnienia wymagalności roszczenia dochodzonego pozwem, jak również podstaw do wypowiedzenia umowy pożyczki.

Wobec podniesionych zarzutów skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia, poprzez zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda dodatkowo kwoty 17 381,24 zł wraz z odsetkami umownymi równymi dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 8 lipca 2020 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie na rzecz powoda od strony pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja okazała się częściowo zasadna.

Zarzut naruszenia art. 233§1 k.p.c. nie zasługiwał na uwzględnienie. Stan faktyczny w przedmiotowej sprawie nie był sporny, okoliczność zaś związana z interpretacją umowy pożyczki, umniejszenia rat pożyczki o kwotę obejmująca prowizję i wynagrodzenie za (...) i w konsekwencji uznanie, że nie doszło do skutecznego wypowiedzenia umowy rozpatrywać należy jako zarzut naruszenia prawa materialnego, nie zaś swobodnej oceny dowodów.

Zarzut naruszenia art. 385¹ k.c. w zw. z art. 36 a ustawy o kredycie konsumenckim okazał się bezzasadny. Zgodnie z treścią powyższego przepisu postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Zdaniem apelującego postanowienia umowne w zakresie wynagrodzenia prowizyjnego, opłaty za tzw. (...) nie są rażąco wygórowane, w szczególności nie przekraczają limitu kosztów pozaodsetkowych. Wskazać należy, że strony łączyła umowa pożyczki, o której mowa w art. 720 k.c. Zgodnie z umową dający pożyczkę (pożyczkodawca) zobowiązuje się przenieść na własność biorącego pożyczkę (pożyczkobiorcy) określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. Z treści powołanego przepisu wynika, że do essentialia negotii umowy pożyczki należy zobowiązanie dającego pożyczkę do przeniesienia przedmiotu pożyczki na własność biorącego, który zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. Odpłatność (lub nieodpłatność) nie należy do postanowień przedmiotowo istotnych umowy pożyczki. Może bowiem mieć ona charakter nieodpłatny albo odpłatny, jest tak wtedy, gdy dający zastrzegł wynagrodzenie za korzystanie z kapitału w postaci odsetek. W konsekwencji wynagrodzenie pożyczkodawcy może przybrać jedynie formę pobranych odsetek od udzielonego kapitału, natomiast naliczone z innego tytułu opłaty stanowią jedynie zwrot kosztów poniesionych w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. Co więcej opłaty te, prowizja, jak i inne koszty pożyczki powinny znajdować swoje odzwierciedlenie w rzeczywiście ponoszonych przez pożyczkodawcę kosztach. Ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na pożyczkodawcy. W przypadku, gdy ekwiwalentność prowizji nie zostanie wykazana, uznać należy, że postanowienia jej dotyczące stanowią klauzulę niedozwoloną, jako nieuzgodnione indywidualnie i kształtujące prawa oraz obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interes (art. 385¹ k.c.). Zarazem mogą zostać uznane za zmierzające do obejścia prawa - przepisów regulujących wysokość odsetek maksymalnych. Sąd pierwszej instancji prawidłowo przeprowadził kontrolę postanowień umownych w zakresie wynagrodzenia prowizyjnego oraz opłaty za tzw. (...). W zakresie bowiem ustalania wielkości wynagrodzenia należnego pożyczkodawcy strony korzystają ze swobody krępowanej w odniesieniu do każdego stosunku przepisami o odsetkach maksymalnych (art. 359 § 2¹ k.c.). W świetle orzecznictwa zastrzeganie nadmiernych odsetek w wysokości niemającej uzasadnienia ani w wysokości inflacji, ani w zyskach osiągniętych w ramach normalnej, rzetelnie prowadzonej działalności gospodarczej może być sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 27 listopada 2012 r., I ACa 1217/12; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19 września 2012 r., I ACa 377/12). W

kontekście powyższego postanowienia umowne co do wynagrodzenia prowizyjnego oraz opłaty za (...) nie stanowią głównego świadczenia stron, a zatem podlegają kontroli Sądu w zakresie abuzywności. Sąd dokonując kontroli postanowień wzorca umowy w indywidualnej sprawie powinien kierować się całokształtem zawartej umowy, jej warunków i skutków. Rolą Sądu jest rozstrzygnięcie konkretnej sprawy, mającej za źródło określony stosunek prawny, przy jednoczesnym rozważeniu wszelkich skutków wynikających z wydanego orzeczenia, które co do zasady wiąże tylko strony danego postępowania. Na gruncie niniejszej sprawy poza sporem było to, iż pozwany nosi przymiot konsumenta. Apelujący nie zakwestionował również poczynionej przez Sąd pierwszej instancji konkluzji, co do tego, iż postanowienia dotyczące umowy nie były uzgodnione indywidualnie z pożyczkobiorcą. Szczególna ochrona zasady swobody kształtowania treści i zawierania umów z konsumentem, wyrażona w art. 385¹ k.c., oparta jest przecież na domniemaniu braku indywidualnego uzgodnienia postanowień wzorca. Ponadto rację ma Sąd Rejonowy, że zaszyły przesłanki w postaci ukształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia jego interesów. Waga tych przesłanek sprowadza się do tego, że obie i to kumulatywnie warunkują uznanie konkretnej klauzuli umownej za niedozwolone postanowienie umowne (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12). W innym orzeczeniu Sąd Najwyższy stwierdził, że rażące naruszenie interesów konsumenta to nieusprawiedliwiona dysproporcja praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2015 r., I CSK 611/14).

Ocena stopnia naruszenia powinna być dokonywana z uwzględnieniem kryteriów przedmiotowych, jak i podmiotowych. Natomiast działanie wbrew dobrym obyczajom oznacza tworzenie przez kontrahenta konsumenta takich postanowień umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron takiego stosunku. Obie wskazane w art. 385¹ § 1 k.c. formuły prawne służą więc ocenie tego, czy konkretne klauzule umowne przekraczają zakres określone przez ustawodawcę granice rzetelności kontraktowej w zakresie kształtowania praw i obowiązków stron konsumenckiego stosunku obligacyjnego.

Naliczone i dochodzone przez stronę powodową roszczenie o zapłatę wynagrodzenia prowizyjnego (7 771 zł) oraz opłaty za tzw. (...) (1 100 zł) w łącznej wysokości 8 871 zł są bez wątpienia sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i kształtują obowiązki drugiej strony umowy (pożyczkobiorcy – pozwanego) w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, albowiem określone przez stronę powodową koszty nie mają jakiegokolwiek uzasadnienia i powiązana ekonomicznego z poniesionymi rzeczywiście wydatkami, a są niemalże równe kwocie udzielonej pożyczki, która wynosiła 9 000 zł. Opisana konstrukcja polegająca na obciążeniu pożyczkobiorcy prowizją oraz kosztem za tzw. (...), których wartość stanowi około 98% kwot udzielonych pożyczek, prowadzi do obejścia przepisów regulujących instytucję odsetek maksymalnych. Przypomnieć należy, że instytucja ta została wprowadzona do kodeksu cywilnego przez ustawodawcę w art. 359 § 2¹ k.c. celem przeciwdziałania zjawisku lichwy i ochrony interesów konsumentów. Stopa tych odsetek jest ustalana w odniesieniu do aktualnej stopy kredytu lombardowego NBP, a więc odzwierciedla aktualny układ stosunków gospodarczych oraz wartość pieniądza w obrocie międzybankowym i poziom inflacji, nie pozwalając pożyczkodawcom na wykorzystywanie przymusowego położenia słabszej strony umowy, którą była pozwana.

Jednocześnie przepis art. 385¹ § 1 k.c. chroni konsumenta, jako słabszego uczestnika obrotu w relacjach z przedsiębiorcą - profesjonalistą w danej dziedzinie. W kontekście tak pojmowanych przesłanek oceny analizowanych postanowień umowy, nie można było nie dostrzec braku równowagi kontraktowej stron oraz stanu nieusprawiedliwionej dysproporcji praw i obowiązków stron, wynikających z umowy. Trudno mówić tu o ekwiwalentności świadczeń, albowiem te dodatkowe opłaty zdecydowanie poza te granice wykraczają. Nie można przy tym pominąć, że przedmiotowa umowa pożyczki została zawarta w oparciu o przepisy ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. z 2011 r. Nr 126, poz. 715). W kontekście powyższego nie można przypisać Sądowi Rejonowemu zarzutu naruszenia art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim. Sąd Okręgowy nie kwestionuje uprawnienia wierzyciela jako pożyczkodawcy do pobierania od pozwanego jako swojego klienta opłat prowizyjnych z tytułu udzielonej pożyczki, jednakże stoi na stanowisku, że opłaty takie winny być ustalone na rozsądnym poziomie i nie mogą godzić w interesy konsumenta. Należy w tym miejscu podkreślić, iż niezależnie od uregulowań ustawy o kredycie konsumenckim dotyczących maksymalnej wysokości kosztów pozaodsetkowych (art. 36a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim, t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 993) koszty te nie mogą stanowić dodatkowego

źródła zysku przedsiębiorcy. Powinny być kształtowane w sposób zgodny z rzeczywistym kosztem dokonywanych czynności, w związku z którymi pozostają. Natomiast warunek taki w okolicznościach niniejszej sprawy, w ocenie Sądu Okręgowego, nie został spełniony. Nie wynika, aby wynagrodzenie prowizyjne i opłata za tzw. (...) pozostawały w jakimkolwiek związku z konkretnymi czynnościami poniesionymi w związku z realizacją umów. Tym samym należy uznać, że są oderwane od faktycznych kosztów poniesionych przez pożyczkodawcę, stanowiąc dodatkowe wynagrodzenie za korzystanie przez pozwanego z pożyczonego kapitału. W apelacji powód wskazywał, że koszty pozaodsetkowe nie są dochodem, a jedynie przychodem powoda, a na ich wysokość wpływają koszty stałe jak koszty opodatkowania podatkiem CIT, koszt wynagrodzenia pośrednika finansowego, koszt pozyskania kapitału jak i ryzyko związane z jej udzieleniem. Co do podatku CIT wskazać należy, że wysokość podatku jest proporcjonalna do kwoty ustalonej prowizji. Dlatego też uzasadnienie, że kwota należna z tego tytułu stanowi realny koszt pożyczkodawcy byłoby możliwe, gdyby wykazano, iż suma, od której był on obliczany była uzasadniona, a nie odwrotnie. Co do pozostałych kosztów podnieść należy, że podane przez powoda w apelacji koszty mają charakter ogólnikowy, z wyliczenia kosztów ponoszonych przez powoda nie wynika jakie faktycznie koszty zostały przez stronę powodową poniesione w związku z tą konkretną umową. Co do opłaty za usługę (...) w ocenie Sądu Okręgowego naliczona z tego tytułu kwota 1 100 zł jest rażąco niekorzystna dla konsumenta, albowiem nie daje adekwatnych korzyści.

Tym samym koniecznym było ustalenie jaką faktycznie należność winien zapłacić pozwany i jaka powinna być wysokość raty. Okoliczność, że umowa nie przewidywała umniejszenia wysokości raty (o prowizję i (...)) nie oznacza, że brak podstaw do dokonania zmiany przez Sąd. Zmiana ta jest wynikiem uznania postanowień umowy za niedozwolone postanowienia umowne. Nie wynika zaś z zapisów umowy.

W konsekwencji wobec uznania, że prowizja i (...) stanowią niedozwolone postanowienia umowne wysokość raty wynosić winna 293,97 zł (umniejszone o te dwie pozycje), raty zgodnie z harmonogramem były równe. Pozwany dokonał zapłaty kwoty 1 770,12 zł. Wysokość tych wpłat została ustalona przez Sąd pierwszej instancji, powód nie zaprzeczył tym ustaleniom faktycznym. A zatem na dzień 8 czerwca 2020 roku pozwany nie pozostawał w opóźnieniu, które uzasadniałoby wypowiedzenie umowy pożyczki. Do 8 czerwca 2020 roku winien bowiem zapłacić 1 469,85 zł, wpłacił zaś wyższą kwotę. Tym samym naruszenia art. 353¹k.c. w zw. z art. 65§2k.c. okazał się niezasadny.

Sąd Okręgowy miał natomiast na uwadze, że w toku postępowania apelacyjnego wymagalne stały się kolejne raty pożyczki, zgodnie zaś z art. 316§1 k.p.c. po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy; w szczególności zasądzeniu roszczenia nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że stało się ono wymagalne w toku sprawy. Tym samym Sąd zasądził raty za okres od lutego do maja 2021 roku wraz z odsetkami umownymi za opóźnienie, wysokość odsetek wynika z umowy.

Mając powyższe na uwadze Sąd odwoławczy na podstawie art. 386§1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził kwotę 1 175,88 zł tj. podwyższył zasądzoną kwotę o kolejne 4 raty, a w pozostałej części na podstawie art. 385 k.p.c. apelację oddalił.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. obciążając nimi w całości powoda, apelacja została bowiem uwzględniona w niewielkiej części (około 7%).

Brygida Łagodzińska